

לקבלת המערכים בדואר אלקטרוני ללא תשלום, הירשמו באתר: actualia.shiuracher.org

מערכי האקטואליה מופצים ללא תשלום על ידי עמותת "שיעור אחר", הפועלת להעצמת תלמידים ולקידום מעורבות של הציבור הישראלי במערכת החינוך. מטרת התכנית להקנות ידע ולעודד את החשיבה הביקורתית דרך דיון בנושאים החדשניים העומדים מדי שבוע על סדר היום הציבורי וחשיפה למקורות יהודיים. השיעורים מיועדים להוראת תלמידי חט"ב ותיכון. כל מערכי השיעור ניתנים להורדה באתר actualia.shiuracher.org. הורדת המערכים מחייבת הרשמה חד-פעמית באתר. לפעילות נוספת של העמותה – העברת קורסי העשרה על-ידי מתנדבים – בקרו באתר www.shiuracher.org. אין להפיץ את מערכי השיעור לשום גורם תמורת תשלום.

שיעור אחר: חינוך ואקטואליה

אני והפייסבוק

אנו מודים לאדוה רוגלין וברק לבנון מחברת מקאן אריקסון על הרעיונות ועל כתיבת מערך שיעור זה.

מטרות

- התלמידים יבחנו את ההיבטים החיוביים והשליליים בעת השימוש בפייסבוק
- התלמידים יתוודעו לסכנות הטמונות בעת הפרסום בפייסבוק
- התלמידים ירכשו כלים לבטיחות בעת השימוש בפייסבוק

הכנה

- הדפסת קטעי מידע לחלוקה לקבוצות (בנספח 1)
- הדפסת משימות לקבוצות ב- 6 עותקים (נספח 2)

מהלך השיעור

א. פתיחה [5 דקות]

1. פתחו בחידון קצר על פייסבוק

- כמה תמונות לדעתכם מועלות ביום לפייסבוק?
התשובה: למעלה מ- 300 מיליון תמונות כל יום
- כמה לייקים מתבצעים ביום אחד?
התשובה: 2.7 מיליארד ביום

2. שאלו את השאלות הבאות (רשמו על הלוח דוגמאות לתשובות שיינתנו על ידם)

- לכמה מכם יש פייסבוק? יש מישהו שאין לו פייסבוק?
- מה אתם עושים בפייסבוק? מה אתם משתפים שם?
- כמה חברים יש לכם? כמה מהם פגשתם במציאות והם חברים טובים שלכם באמת?
- למי עשיתם לייק?
- כמה מכם קיבלו מסרים פוגעניים או מטרידים באמצעות הפייסבוק?

3. מי מסתכל על מה שאתם כותבים ומעלים?

תשובות אפשריות:

- "חברים" – האם הם באמת חברים שלכם? עם כמה מהחברים שלכם אתם באמת מדברים / נפגשים איתם ביום יום?
- חברות מסחריות – הידעתם?, שמתם לב שיש פרסומות בדף שלכם?
- פייסבוק בעצמה

4. הסבר

המסר העיקרי – הפייסבוק מאפשר גישה למידע רב ומאפשר לנו "לפגוש" מקומות ואנשים שלא היינו יכולים לפגוש בצורה אחרת. דרך התקשורת מהירה, נוחה וידידותית. יחד עם זאת, הפלטפורמה הזו טומנת בחובה לא מעט סכנות משום שמידת החשיפה והשיתוף גבוהה מאוד. היום נלמד על הסכנות בפייסבוק ונחשוב יחד כיצד ניתן להתגונן מפניהן.

ב. משחק LIKE [10 דקות]

5. מטרת המשחק: להדגים כיצד אנחנו חשופים למסרים רבים, אך לחלקם אנחנו כלל לא שמים לב. להראות שהאופן בו אנחנו

תופסים ומנתחים את המידע השתנה בעקבות האופן בו אנחנו צורכים אותו.

6. הנחיות לקראת המשחק:

הסבירו כי יידעו יעט תקראו מספר היגדים. לאחר כל היגד עליכם להצביע אחת מהאפשרויות הבאות:

- **LIKE** – הבתי" – אגרוף קמוץ כשהאגודל מופנה כלפי מעלה)
- **UNLIKE** – ("לא אהבתי" – אגרוף קמוץ כשהאגודל מופנה כלפי מטה).

7. המשחק:

הקריאו את ההיגדים הבאים:

- העליתי היום תמונה של עצמי לפייסבוק
- עשיתי לייק למישהו היום
- אני מבלה יותר מ-5 שעות ביום בפייסבוק
- אחד מכל שני בני נוער קיבל באינטרנט פנייה בעלת אופי שנשמע חשוד
- אני נעלב כאשר אף אחד לא מגיב למה שכתבתי בפייסבוק
- אינטרנט אינו יותר מסוכן מכל מצב חברתי אחר
- כל מי שאני פוגש הופך לחבר שלי בפייסבוק

8. דיון

קיימו דיון כיתתי על התוצאות שעלו במשחק והסבירו שאנחנו חשופים למסרים רבים דרך הפייסבוק, חלקם חיוביים אך חלקם שליליים. לצד העניין וההנאה שיש לנו מהעולם הוירטואלי, הקלות הרבה, בה ניתן להעביר מסרים ולהפיץ תמונות לחברים שלנו, צריך תמיד לזכור שיש להיזהר באינטרנט בכלל ובפייסבוק בפרט.

ג. פייסבוק – היבטים חיוביים ושליילים [25 דקות]

9. חלוקה לקבוצות (10 דקות)

הסבירו שכעת נעמיק את הלמידה על ההיבטים החיוביים והשליליים בעת השימוש בפייסבוק. חלקו את הכיתה לקבוצות של כ-4 תלמידים. תנו לכל קבוצה קטע מידע (נספח 1) וכרטיס משימה קבוצתית (נספח 2). הסבירו שעליהם לקרוא את דף המידע שקיבלו ולדון יחד בשאלות שבכרטיס המשימה.

למורה: בנספח ישנם 7 קטעי מידע. ניתן לחלק את הכיתה ל-7 קבוצות או לחילופין לבחור את הקטעים המתאימים לכם ביותר או לחלק יותר מקטע אחד לכל קבוצה.

10. הצגה במליאה

בקשו מכל קבוצה להציג דוגמאות למקרים חריגים לטובה ולרעה בסיפור שקיבלה וכן את ההצעות שלה לדרכי מניעה והתגוננות מפגיעה.

היבטים חיוביים בעת השימוש בפייסבוק:

- שיתוף מהיר בקבוצת דיון
- שיתוף במסרים בתוך קבוצה בצורה מהירה ונגישה
- פרסום מהיר וחינמי לקהל יעד
- גיבוש כיתתי למניעת הצקות והטרדות ברשת
- שיתופי פעולה בין אזרחים להפלת משטרים כגון דיקטטורות

היבטים שליליים בעת שימוש בפייסבוק:

- תפוצה נרחבת ומהירה של חרם
- שיתוף תמונה / מסר שעלול לפגוע בנו
- שימוש בפייסבוק בצורה אנונימית ופוגעת כלפי מישהו אחר
- הצקות לילדים ובני נוער
- תיוג תמונות ללא ידיעת המצולם
- חשיפת מידע אישי ללא שליטה לאנשים לא מוכרים
- פתיחת פרופיל ללא ידיעת המשתמש
- גידופים, תמונות פוגעות ומסרים פוגעים נגד מורים על ידי בני נוער

דוגמאות לדרכי התגוננות מסכנות הפייסבוק:

- לא להעלות פרטים אישיים באינטרנט ובפייסבוק בפרט (טלפון, כתובת מגורים ופרטים מזהים נוספים)
- להימנע ממסרים ותמונות שעלולים לפגוע בכם (כגון תמונות חושפניות)
- להימנע ממסרים שעלולים לפגוע באחרים ואף עלולים לעבור על החוק
- להיזהר מאנשים שאינם מכירים שמציעים לכם חברות. לנסות לברר איך הגיעו אליכם ולא לאפשר לכל אחד להיות חבר שלכם
- לא לתת את הסיסמאות שלכם והקוד האישי שלכם לאף אחד
- לבחור באפשרות אבטחה, שרק חברים יכולים לצפות במה שאתם מפרסמים
- אם נפגעתם ניתן להיעזר במבוגר או בחברים טובים
- במקרה של הטרדה ניתן גם לפנות למשטרה

ד. סיכום [2 דקות]

11. סכמו את השיעור באמירה של ברק אובמה:

ברק אובמה, נשיא ארה"ב, מזהיר בני נוער: אל תזינו יותר מדי פרטים אישיים בפייסבוק - זה עלול להתנקם בכם. "אני מציע לכולכם להיזהר כשמזינים פרטים בפייסבוק, דברים שפורסמו בעבר בפייסבוק עלולים להתגלות בעתיד כשמבקשים להתקבל לעבודה", כך אמר הנשיא ברק אובמה לתלמידים גילאי 14-15 עמם נפגש. ואכן, סקר שנערך בשנת 2009 העלה כי 45% מבין המעסיקים נעזרים ברשתות חברתיות כדי לבדוק את הרקע של המועמדים לעבודה.

מה דעתכם על האמירה של אובמה? האם חשבתם על כך בעת העלאת תמונות וכתובת מסרים בפייסבוק?

כל מידע שאתם מעלים היום לאינטרנט ולפייסבוק בפרט יכול לפגוע בכם היום וגם בעתיד. את מה שאתם רושמים רואים הרבה מאוד אנשים וגם חברות מסחריות. לכן, חישבו על כל מה שאתם מעלים ובחנו עם עצמכם האם באמת אתם מעוניינים שאנשים, שאינם חבריכם הטובים ביותר יצפו בכך.

12. סיכום

היום למדנו על הסכנות הקיימות בפייסבוק ובאינטרנט בכלל. למדנו על הדרכים להתגונן ולהיזהר ועל ההשפעה של הרשתות החברתיות על חיי החברה שלנו. ראינו שישנם הרבה דברים חיוביים בשימוש בפייסבוק כגון: תפוצה מהירה, שיתוף במסרים באופן ידידותי, מהיר וחינם, גיבוש קבוצה סגורה ועוד. לצד זאת ישנן גם הרבה סכנות כגון: גניבת זהות, שימוש על ידי אחרים במידע שפרסמנו, כדי לפגוע בנו בעולם הווירטואלי וגם בעולם האמיתי ועוד. אז בפעם הבאה שאתם מעלים סטטוס או תמונה לפייסבוק חשבו על מה שלמדנו היום.

נספח מס' 1 – קטעי מידע

צופים בפייסבוק

מדריך בתנועת הצופים סיפר כיצד הוא משתמש ברשת החברתית לצרכים ארגוניים, כגון הודעות על פעילויות שונות, וגם ככלי לדיונים המשתפים מספר רב של חניכים בתנועה. כך למשל נערך דיון על בחירת נושא למחנה קיץ או על שיר לשבט. הרשת משמשת גם אמצעי להעלאת תמונות מהווי התנועה בטיולים ובפעילויות השונות. המדריך מתייחס לפייסבוק ככלי יעיל גם לקידום פעילויות התנועה ולגיוס חניכים - הסרטון "כולם יוצאים למחנה" שהועלה לפייסבוק הצליח להגדיל את מספר החניכים שנרשמו למחנה בזכות החשיפה הרבה של הרשת החברתית לבני הנוער.

חרם

ילדה בכיתה ה' נאלצה להתמודד עם חרם והתעללות מצד ילדי הכיתה והשכבה שלה. החרם החל בעקבות תמונה שהעלתה לרשת וגררה עשרות תגובות בוטות ורומסות. הפייסבוק לא המציא את הגלגל בכל הקשור לחרמות בין ילדים, אבל ללא ספק הוא מהווה במה המשמשת כזרז נמרץ בכל מה שקשור בהעברת המסר של החרם בין הילדים תוך דקות ספורות. אם בעבר כשקבוצת ילדים החליטה לעשות חרם על ילד או ילדה, זה לקח זמן מסוים, כיום, בעידן הפייסבוק, מצטרפים תוך דקות יותר ממאה ילדים לחרם.

אנונימיות ברשת

דף חדש בשם "על כל אחד", מאפשר למשתמש **פייסבוק** "להתפרק" ולבטא את רגשותיו האמיתיים כלפי חבר אחר בפייסבוק. ייחודו בכך שהוא מאפשר לעשות זאת בצורה אנונימית. כך, למשל, נכתב בדף: "אנחנו לא חייבים לדעת כל פרט בחיים הדי משעממים שלך. את לא חייבת לשחרר סטאטוס שאת הולכת למיטה, קמה מהמיטה, שאת מצוננת, שחם לך. אנחנו לא חייבים לדעת על כל סרט שראית. תסתמי" ... זה לא מסוג הדברים שרואים בדרך כלל בפוסטים בפייסבוק, אבל הסכנה העיקרית היא שכל אחד שיש לו משהו נגד משהו, ולא חשוב מאיזו סיבה, יכול לכתוב כל מה שירצה באופן אנונימי.

"שומרי הרשת"

במסגרת הפעילות החברתית בבית הספר היסודי "אלון" בהרצליה, הרכיבו תלמידי כיתות ה'-ו' "ועדת פייסבוק", שתפקיד חברה יהיה להיות "שומרי הרשת החברתית". לפי התוכנית, אם יזהו חברי הוועדה הצקות, ניבולי פה, הטרדות או תמונות לא ראויות, הם יהיו אחראים לפנות אל אותם תלמידים ולבקש מהם להסיר את התכתובות מהרשת. אם חברי הוועדה לא יזכו לשיתוף פעולה של חבריהם, יהיה עליהם להודיע על כך למחנכת הכיתה. במסגרת דיון שנערך בכיתות, העלו התלמידים את הרעיון להקים ועדה כיתתית שתעסוק במתרחש ברשת החברתית. במסגרת זו הם מחויבים לשהות יום בשבוע בתורנות "פייסבוק" ולבחון מי כותב מה.

שליטה במידע הנחשף

בני הנוער תופסים את הרשת כמקום פרטי יותר מבית ההורים, כי בבית ההורים מעמד מוגבל, ההורים יכולים לחדור לפרטיותם והם אינם יכולים לומר ככל העולה על רוחם. בני נוער לא מודעים מספיק לכך שאנשים נוספים, שאינם מוכרים להם, עוקבים אחר המידע שהם מעלים לרשת ולא תמיד ניתן לשלוט במידע האישי שלהם כאשר הוא נחשף לאחרים. לעתים, בני נוער מתויגים בתמונות ללא ידיעתם, ולפעמים חברים פותחים עבורם פרופיל משתמש ללא רשותם.

כתובות נאצה של תלמידים נגד מורים על "קיר" הפייסבוק

מה שפעם נאמר רק במפגשי כיתה, נכתב היום בבוטות על "קיר" הפייסבוק: דפי נאצות שמפרסמים תלמידים נגד מורים, הכוללים גידופים, אימים ותמונות מביכות, מציפים את הרשת החברתית.

"בני נוער תמיד התלוננו בינם לבין עצמם על מורים, ואולי אף גידפו אותם במילים קשות", אומרת ד"ר כרמל וייסמן ממכון סמארט לקומוניקציה באוניברסיטה העברית בירושלים. "אבל כל עוד זה היה בדיבור בעל פה, ארעי ובהקשר מקומי, זה כנראה לא הטריד אף אחד יותר מדי ונתפס כהוצאת קיטור. עכשיו הם נהנים מכוח חדש ונראות חדשה שהיא חרב פיפיות בעבורם. הם עצמם לא לגמרי מודעים למשמעויות של הכוח הזה ולהשפעתו על חייהם".

(מתוך: דפנה ארד. "דה וול: כשכתובות הנאצה עוברות לפייסבוק", הארץ, 18.1.2011)

כל אזרח מהפכן

חיים אסא, יועץ לביטחון ומרצה בבית הספר לממשל במרכז הבינתחומי, משוכנע שאנו ניצבים בפני עולם חדש: קץ הדיקטטורות. חיבור של מיליונים סביב נושא באופן ששום צבא אינו יכול להתמודד איתו. מרחב שבו כל אזרח הוא מהפכן בפוטנציה ואין צורך במנהיגים ובהיררכיות. "התפתחותו של המרחב האינטרנטי יוצרת עולם פוליטי חדש שבו יתמוטטו מערכים קשוחים של משטרים ושל מוסדות כלכליים. האירועים כמו ההפיכה בתוניסיה והמהפכה במצרים הם רק קצה הקרחון בשינוי המהותי של החיים ברשת". ההפגנות שזעזעו משטרים באזור חשפו את אוזלת ידם של גופי המודיעין שהמשיכו לספור טנקים בלי להבין שהתהליכים הדרמטיים באמת מתפתחים בהתאם לכמות ה"לייקים".

נספח מס' 2 – משימה לקבוצות

משימה קבוצתית

קראו את קטע המידע שלפניכם ודונו בנושאים הבאים:

- מהן ההשלכות האפשריות של הפעילות האינטרנטית שקראתם עליה בקטעי המידע על ילדים ובני נוער?
- להשלכות שליליות – הציעו מנגנון מניעה או הגנה.
- ספרו לחבריכם לקבוצה על התנסות חיובית או שלילית שחוויתם בפייסבוק.
- אילו היבטים חיוביים או שליליים נוספים אתם מוצאים בשימוש ברשת חברתית?

משימה קבוצתית

קראו את קטע המידע שלפניכם ודונו בנושאים הבאים:

- מהן ההשלכות האפשריות של הפעילות האינטרנטית שקראתם עליה בקטעי המידע על ילדים ובני נוער?
- להשלכות שליליות – הציעו מנגנון מניעה או הגנה.
- ספרו לחבריכם לקבוצה על התנסות חיובית או שלילית שחוויתם בפייסבוק.
- אילו היבטים חיוביים או שליליים נוספים אתם מוצאים בשימוש ברשת חברתית?

משימה קבוצתית

קראו את קטע המידע שלפניכם ודונו בנושאים הבאים:

- מהן ההשלכות האפשריות של הפעילות האינטרנטית שקראתם עליה בקטעי המידע על ילדים ובני נוער?
- להשלכות שליליות – הציעו מנגנון מניעה או הגנה.
- ספרו לחבריכם לקבוצה על התנסות חיובית או שלילית שחוויתם בפייסבוק.
- אילו היבטים חיוביים או שליליים נוספים אתם מוצאים בשימוש ברשת חברתית?